

Віктор ВОРОНІН,

*Надзвичайний і Повноважний Посланник України 2-го класу,
кандидат історичних наук,
перший заступник голови Державної архівної служби України*

ДЕРЖАВНІ НАГОРОДИ УКРАЇНИ: ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВИМІР

Нагородна система з її розмаїттям є одним з необхідних атрибутів державності, про що переконливо свідчить історія людської цивілізації. Про це слушно зауважив відомий російський дослідник історії нагородних систем Південно-Східної Азії О.М. Розанов: «Ефективно функціонуюча нагородна система є невід'ємним компонентом сучасної держави, що успішно розвивається»¹.

Нагородна система у надзвичайно примітивному вигляді почала своє існування вже в найдавніших світових цивілізаціях. Нагородження у різних формах охоплювало весь спектр людської діяльності — військові, цивільні заслуги, навіть перші спортивні досягнення.

Відомий філософ О.Л. Дьомін, що вивчав вплив нагородних систем на політичну культуру суспільства, зазначив з цього приводу: «До атрибутів держави, за якими її оцінюють і складають враження, відносяться парламент, збройні сили, герб, прапор, гімн, а також нагородна система»².

Значення нагород для суспільства відображено навіть у найдавніших легендах. Наприклад, згідно з легендою давніх греків вважалося, що Геракл за перемогу в Олімпійських іграх отримав вінок з диких олив.

Достатньо розгорнуту нагородну систему було створено в часи стародавнього Риму, що відповідно пояснюється у першу чергу його державністю з усіма її атрибутами (одним з яких є дер-

жавні нагороди), які у подальшому стали невід'ємною частиною людської цивілізації.

Якщо раніше нагороди у всіх давніх державах були переважно, за незначними винятками (зокрема, і вищезгадані олімпійські нагороди), у вигляді матеріальних цінностей (в абсолютно різних формах), то в Римі вперше за людську історію розвитку нагороди мали таку форму, яка дійшла й до нашого часу. Саме тоді головною стала не матеріальна, а в першу чергу моральна форма заохочення, що означало прояв головного принципу всіх нагородних систем різних історичних періодів і регіонів світу.

У стародавньому Римі вже у часи Республіки поряд зі звичними формами матеріального заохочення для війська (грошові виплати, трофеї, цінні подарунки та нагородна зброя) було введено особливу форму нагородження за військові заслуги — так звану *dona militaria*. Вона стала першою в історії цивілізації державною нагородою у сучасному її розумінні — коли пріоритет віддається саме моральній формі заохочення.

При цьому важливо наголосити, що саме з Давнього Риму бере початок самодостатня розвинута нагородна система. *Dona militaria* поділялась на такі види: *coronae* (нагородні вінки), *vexilla* (нагородні прапорці), *hasta pura* (нагородні списи), *torques* та *armillae* (нагородні намиста), *phalerae* (нагородні медалі)³.

Про чітку продуманість та розвиненість ієрархічної побудови нагородної системи Давнього Риму свідчить і встановлений на основі археологічних досліджень факт, що *phalerae* (фактичний аналог медалей у сучасних нагородних системах) були різними за ступенями — золоті, срібні, бронзові, з різними зображеннями на них.

Можна констатувати, що саме з часів стародавнього Риму бере початок поділ на види і ступені нагород, які спрощено (за винятком окремих специфічних видів нагород, зокрема і в радянській нагородній традиції). Їх можна поділити на ордени, медалі, нагородну зброю (як холодну, так і вогнепальну). Особливо слід виділити таку нагороду, як *vexilla*. Вперше знову-таки саме у Давньому Римі було введено не індивідуальне, а колективне нагородження, що було значним і принципово важливим кроком у розвитку нагородної системи⁴.

Були й інші принципово важливі новації, без яких не сформувалася б сучасна нагородна традиція, у першу чергу європейська. Важливо зазначити, що римськими нагородами відзнача-

ли як центуріонів, так і простих легіонерів. Крім того, вперше в історії нагороджені почали носити відзнаки.

Римська система стала основою для подальшого розвитку нагородних систем Європи, які особливо активно розвивалися у часи Відродження. Однак і в часи Середньовіччя, коли досягнення античності майже не бралися до уваги в більшості сфер життя, нагородні протосистеми існували, зокрема й у Київській Русі.

Особливо слід наголосити, що в усі епохи — від стародавнього Риму до сучасності нагородні системи різних країн були надзвичайно важливою складовою державності, інструментом її творення і державного управління в широкому розумінні цього визначення. Як було цілком слушно зазначено в одному з перших досліджень з історії вітчизняної нагородної системи «Нагороди України. Історія, факти, документи», що вийшло друком ще 1996 року, «...в сучасному українському суспільстві усталився погляд на нагороди як на важливий і доконечний атрибут держави, одну з найважливіших ознак її незалежності і суверенітету. Майже всі держави світу нині мають власні розвинені системи нагород, а їх відсутність сприймається як виняток з загального правила. Світова спільнота розцінює нагороди як своєрідні “візитні картки” історії і сучасності кожної окремої держави. Тому не буде перебільшенням визначити нагороди як вагомні ознаки цивілізованості країни, її бажання будувати й розвивати власну державність. Разом з тим ордени, медалі, нагрудні знаки — це важливий вимір перейденого державою історичного та державотворчого шляху. По них, як по своєрідних віхах пам'яті, можна прочитати біографію не тільки окремої особи, а й країни в цілому. За зовнішнім виглядом нагородних знаків, за стислою мовою їхньої символіки можна побачити і радість перемоги, і біль поразки, і надію на кращу долю»⁵.

Справді, не існує жодної розвинутої держави світу, яка не мала б власної розвинутої нагородної системи, хоча часом вони різняться формами. Наприклад, у Швейцарії не існує будь-яких державних нагород — офіційно вважається, що це «порушує рівноправ'я громадян». Однак помилково було б вважати, що у цій, одній з найбільш розвинутих держав світу, немає власної нагородної системи. Її роль успішно виконує розгалужена система відомчих нагород, які заміняють звичні для всього іншого світу державні.

Навіть у молодих державах створення нагородної системи відбувається надзвичайно швидко — цілком правомірно вона вважається невід'ємним елементом державності. Показово, що це стосується не тільки визнаних міжнародною спільнотою держав, а й самопроголошених, які особливо активно прагнуть таким чином отримати легітимність у міжнародній спільноті.

При цьому слід зазначити, що майже від початку введення в людській цивілізації нагород вони активно використовувалися для досягнення не тільки внутрішньополітичних цілей, але й для вирішення завдань міжнародного характеру. З цією метою у різних формах нагороджували іноземців, передусім керівників іноземних держав. З часом подібні нагородження стали невід'ємною та важливою частиною дипломатичного протоколу та зовнішньополітичної діяльності загалом.

Це стосується й нагородної системи України, яку слід розглядати як діалектично єдину, таку що створена завдяки синтезу вітчизняних нагородних систем різних історичних періодів.

Сучасна нагородна система України є надзвичайно цікавим для дослідження синтезом нагородних традицій різних історичних періодів, це не тільки багатий матеріал для суто фалеристичних досліджень. Глибоке та різнобічне вивчення всіх аспектів нагородної системи дозволяє певним чином зрозуміти шляхи розвитку держави і суспільства, їх взаємодію і взаємовплив, більш системно осягнути складні процеси, що відбувалися протягом історичного поступу. Не меншою мірою це стосується й історії зовнішньої політики та дипломатії України, яку не можна повністю зрозуміти без урахування «нагородного аспекту».

Після отримання Україною незалежності, вже при Українській Державі гетьмана П.П. Скоропадського, бере початок розвиток її нагородної системи. Зазначимо, що з часом вона стала досить цілісною і вже можна було визначити складові нагородних традицій з різних історичних епох — Російської імперії, гетьманату П.П. Скоропадського, Директорії УНР, радянського періоду, загальноєвропейські традиції нагородної творчості. Однак це не зробило її еkleктичною. Різні історичні пласти нагородної традиції органічно об'єдналися і створили нову нагородну систему, збагачену досвідом різних історичних епох, яка відповідає вимогам часу (що, звичайно, не виключає потреби її подальшого розвитку), зокрема здатність виконувати завдання зовнішньополітичного та дипломатичного характеру.

При цьому, трохи перефразуючи думку відомого дослідника фалеристики І.В. Можейка, слід сказати, що історія нагородної системи України така ж драматична, як і власне історія України.

Показово, що вже з самого початку створення нагородної системи України у ній було закладено можливості її використання у міжнародній діяльності держави.

Як зазначалося вище, початок створення нагородної системи незалежної України припадає на період існування гетьманської Української Держави 1918 року.

Точний опис проекту нагородної системи Української Держави був вже у тридцятих роках у рукописі колишнього сотника гетьманської армії Б. Монкевича під назвою «Організація регулярної армії Української Держави 1918 року», який зараз знаходиться в Центральному державному історичному архіві України (м. Львів).

Б. Монкевич описує вироблений комісією Головного штабу під керівництвом полковника Г.І. Гончаренка (на який було покладено завдання виробити нагороди для Збройних сил) остаточний варіант нагородної системи гетьманської Української Держави, яка складалась з двох типів державних нагород — хрестів і власне орденів:

- «Залізний хрест — за визвольну боротьбу;
- Орден Князя Ярослава Мудрого — за заслуги на громадському полі;
- Орден св. Ольги — за заслуги жінок на громадському полі;
- Хрест св. Князя Володимира Великого за державну цивільну службу;
- Орден св. Архистратига Михайла за військову хоробрість (як рос. Юрій-Побідоносець);
- Хрест і Зоря Слави і Відродження України»⁶.

Отже, відповідно до цього проекту — компетенція комісії у справі нагородної творчості була значно ширшою, ніж покладене на неї завдання вироблення нагород для Збройних сил. Достатньо проаналізувати за що пропонували нагороджувати орденами князя Ярослава Мудрого, святої Ольги, святого князя Володимира Великого та Хрестом і Зорею Слави і Відродження України: з шести запропонованих комісією державних нагород три було суто цивільними, а однією могли нагороджувати

як військових, так і цивільних. Можна констатувати — мова йшла про створення державної нагородної системи гетьманської Української Держави загалом, а не лише окремих орденів для війська.

Г.І. Гончаренко у своїх спогадах так описував запропонований гетьманською нагородною комісією зовнішній вигляд державних відзнак (жодних інших свідчень щодо їх зовнішнього вигляду в архівних джерелах не виявлено): «...крест Архистратига Михаїла, аналогічний по своєму значенню ордену Георгія Победоносця, почти ничем от последнего не отличался, ни формой, ни цветом, ни видом орденской ленточки. То же самое можно сказать и в отношении ордена Владимира Святого»⁷.

Після аналізу запропонованої до заснування гетьманською комісією нагородної системи стає зрозуміло, що вона (як і Збройні сили Української Держави) була створена, за словами Б. Монкевича, на «загальноприйнятих в європейських державах основах». Одночасно створений проект нагородної системи принципово не відрізняється й від попередньої у Російській імперії (звернемо увагу на пряме посилання на російський орден Святого великомученика Георгія-Победоносця), яка також у свою чергу була побудована на принципах європейської нагородної традиції.

Останнє обумовлюється тим, що саме стара імперська нагородна система була відома розробникам, тоді була потреба у створенні системи нагород Української Держави якнайшвидше. До того ж ефективна реалізація зовнішньої політики Української Держави потребувала наявності державних нагород для вирішення протокольних питань забезпечення зовнішньополітичного курсу, передусім нагородження лідерів іноземних держав, членів іноземних державних делегацій, представників іноземного дипломатичного корпусу в Києві, інших впливових іноземних громадян. Також украї важливо було мати бойові нагороди для нагородження іноземних військових з огляду на те, що гетьман П.П. Скоропадський розраховував на пряму військову підтримку експедиційних контингентів держав Антанти.

З цього виходить, що гетьманська нагородна комісія так і не встигла виробити відповідні статuti до кожної нагороди, тому очевидно, кожна із запропонованих до заснування державних нагород мала прямий аналог у нагородній системі Російської імперії.

Так, орден князя Ярослава Мудрого був задуманий як аналог російських орденів Святого Станіслава і Святої Анни. Орден Святої Ольги схожий на встановлену в 1911 році відзнаку Святої Рівноапостольної Княгині Ольги (єдине нагородження орденом було в 1916 році). Орден Святого Володимира повністю зберіг свою стару назву і функції. Залізний хрест не називався орденом і був цілковитим аналогом старої Георгіївської медалі для масового нагородження рядового і унтер-офіцерського складу Збройних сил. Що стосується ордена св. Архистратига Михаїла, то в проекті, як зазначено вище, було вказано, що він є аналогом російського ордена Святого великомученика Георгія-Победоносця.

Хрест і Зоря Слави і Відродження України створювали як аналог до вищого ордена Російської імперії — ордена Святого апостола Андрія Первозванного.

Кожна із вищеперелічених нагород колишньої Російської імперії згідно зі своїм Статутом могла бути використана для нагородження й іноземних громадян. Таким чином гетьманські аналоги їх були цілком придатні для використання у дипломатичних цілях. При цьому слід особливо виділити встановлення ордена «Хрест і Зоря Слави і Відродження України», що як і орден Святого апостола Андрія Первозванного повинен був використовуватися для нагородження лідерів та вищих керівників іноземних держав для сприяння більшій ефективності реалізації зовнішньополітичного курсу Української Держави.

Нагороди гетьманського проекту нижчого статусу могли бути ефективно використані для нагородження іноземних дипломатів, представників ЗМІ, військових тощо, що також мало значення для ефективної реалізації зовнішньополітичного курсу.

Оскільки в грудні 1918 року до влади прийшла Директорія УНР, гетьманський нагородний проект так і не був реалізований.

Звичайно, найкоротшим і найраціональнішим шляхом було б просто реалізувати без змін (чи з незначними корекціями) вже розроблену при гетьманаті нагородну систему, однак на це Директорія УНР не хотіла піти із суто ідеологічних мотивів.

Однак про те, яке значення надавалося питанню створення національної нагородної системи керівниками Директорії, свідчить той факт, що вже 10 січня 1919 року Рада Народних Міністрів

УНР прийняла рішення про заснування перших нагород новоствореної республіки — відзнак Республіки і Слави України.

Майже одразу після постанови Ради Народних Міністрів — 24 січня 1919 року Директорія прийняла спеціальний закон, що регулював головні питання зі створення нагородної системи (саме він став першим законом в історії нагородної системи України). Першим пунктом регулювалися питання щодо носіння знаків нагород. Другим пунктом встановлювали особливу відзнаку за участь в антигетьманському повстанні, що повинно було згуртувати навколо Директорії найбільш відданих їй прихильників.

Третім пунктом засновували першу державну нагороду УНР двох ступенів, якою можна було нагороджувати як цивільних, так і військових. Як було сказано, «Встановити особливу відзнаку Республіка двох ступенів для тих громадян України, котрі особливо відзначилися своєю працею по відродженню України як в останній боротьбі проти гетьмана та його уряду і за весь час відродження Української Народної Республіки»⁸.

Четвертим пунктом засновували суто військову нагороду за відзнаку в бою: «Встановити відзнаку Слава України двох ступенів для тих старшин і козаків, котрі виявили своє лицарство в бою»⁹.

Таким чином можна констатувати, що на початковому етапі створення нагородної системи Директорії УНР державні нагороди призначалися для нагородження виключно українських громадян, а нагородження іноземців не передбачалося. Тобто встановлені новою владою нагороди не могли бути використані для реалізації зовнішньополітичних цілей — перш за все нагородження вищих керівників іноземних держав, що було особливо важливо в кризовий період існування УНР.

Подальша нагородна творчість Директорії УНР й надалі спрямовувалася на створення перш за все бойових нагород, які не можна було використовувати у дипломатичній діяльності.

19 жовтня 1920 року було видано наказ за підписом Головного отамана С.В. Петлюри та в. о. військового міністра генштабу генерал-поручника О.С. Галкина про встановлення в армії ордена «Визволення» і відзнаки «Залізний хрест»: «Трьохрічна безупинна боротьба кращих синів нашого народу з ворогами самостійності нашої держави заслуговує вищої похвали й невідкладно вимагає особливого відзначення тих із них, які своєю хоробрістю в боях або енергією та неустанною працею принесли

визнану користь для держави. Для здійснення цього завдання в Українській республіканській армії встановлюються ордени 1. Визволення й 2. Відзнака Залізного хреста, статут яких до цього додаються»¹⁰.

Слід відзначити, що вперше у нагородній практиці Директорії УНР було вирішено питання про нагородження державними відзнаками іноземних громадян, що було значним кроком уперед у розвитку вітчизняної нагородної системи. Згідно з положенням підписаного наказу, «Приймаючи на увагу можливість нагородження зазначеними вище орденами не тільки військових, а й цивільних, а також підданих інших держав, — військовому міністру одночасно з цим подбати про проведення статутів через Раду Народних Міністрів»¹¹.

Однак з огляду на початок еміграційного існування жодного нагородження орденом «Визволення» іноземних громадян, а тим більше іноземних державних лідерів, Директорією УНР проведено не було.

Одночасно з проектами ордена «Визволення» двох ступенів та відзнаки «Залізний хрест» на розгляд Головному отаману С.В. Петлюрі і Ради Народних Міністрів було представлено й проект іншої державної відзнаки — ордена Республіки Української Народної Республіки (орден Республіки), що повинен був стати вищою державною відзнакою УНР.

Аналізуючи проект Статуту цієї нереалізованої державної нагороди, можна одразу зробити висновок, що він жодним чином не є удосконаленим Статутом раніше запропонованої до заснування бойової відзнаки Республіки. Якщо останню було зорієнтовано виключно на нагородження за видатні бойові заслуги і її головною метою було підняття морального стану армії, то новий нагородний проект мав на меті нагородження вищої державної еліти й містив у собі значні елементи корпоративності.

Вищий у державній нагородній системі статус ордена Республіки повинен був підкреслити й такий пункт Статуту: «Орден Республіки ніколи не знімається і повинен носитися вище всіх орденів відповідних ступенів»¹².

Важливе значення має ще й такий пункт орденського Статуту: «Орденом Республіки можуть бути нагороджені всі громадяни УНР, військові чи цивільні, службові або ні, без різниці національності і полу, а також і чужинці, коли вони виявили ті чи інші корисні вчинки щодо визволення, захисту і розвою

України»¹³. Таким чином, орден Республіки міг бути ефективно використаний у дипломатичній діяльності для нагородження впливових іноземних громадян, включно з вищим державним керівництвом іноземних держав.

З одного боку, ми бачимо традиційний для Директорії УНР демонстративний демократизм нагородної творчості, що спостерігається у всіх без винятку її нагородних проектах, коли нагороду могли отримати всі громадяни держави без урахування соціального статусу. Але те, що передбачалося нагородження іноземних громадян (причому не обов'язково за бойові заслуги), ще раз засвідчувало, що це вища державна відзнака, яка встановлюється з огляду на подальшу перспективу мирного розвитку УНР.

Також слід звернути увагу на такий пункт проекту Статуту: «Які своєю дипломатичною, культурно-просвітньою, літературно-науковою працею, а також різними винаходами спричинили значну користь державності і утворенню Української Республіки...»¹⁴.

Тобто вперше у нагородній творчості України було виділено заслуги у дипломатичній сфері, що повинно було сприяти зокрема й розбудові дипломатичної служби України через нагородження її найбільш фахових працівників.

Нагородна система Радянської України, що цілком функціонувала у парадигмі загальносоюзної, не передбачалася для використання у міжнародній діяльності, незважаючи на членство УРСР в ООН та існування республіканського Міністерства закордонних справ.

Використання нагородної системи УРСР у дипломатичній діяльності не передбачалося навіть у нагородних пропозиціях Першого секретаря ЦК КПУ П.Ю. Шелеста в 1967 році. Партійний керівник УРСР пропонував встановити орден Державного Прапора Української РСР — вищий ступінь нагороди, якою можна було б нагороджувати як окремих громадян, так і колективи трудящих, що особливо відзначилися, та орден Трудова Слава і медаль «За трудові заслуги» — для нагородження передовиків виробництва, працівників науки і культури за високі показники в роботі¹⁵. Однак запропоновані до встановлення нові державні нагороди УРСР були призначені виключно для внутрішнього використання.

З набуттям Україною державної незалежності почалося й створення її нагородної системи, яка повинна була виконувати як внутрішньо- так й зовнішньополітичні функції.

18 серпня 1992 року було підписано Указ Президента України Л.М. Кравчука «Про заснування Почесної відзнаки Президента України», у якому першим пунктом було зазначено: «Заснувати Почесну відзнаку Президента України. Почесною відзнакою Президента України нагороджувати громадян за особисті заслуги у розбудові суверенної, демократичної держави, розвитку економіки, науки і культури України, за активну миротворчу, благодійну, милосердну, громадську діяльність»¹⁶.

Також у Положенні передбачали можливість нагородження громадян іноземних держав за заслуги перед Україною, що створювало можливість використання першої нагороди незалежної України у дипломатичній діяльності. Однак широкого характеру нагородження не було, що обумовлювалося невизначеністю статусу нагороди, що була нижчою, ніж орден у європейській нагородній традиції — завдяки цьому нагородження іноземних державних лідерів ставало неможливим.

Однак до прийняття в 2000 році Закону України «Про державні нагороди» (без якого було неможливо встановлювати повноцінні нагороди, зокрема й ордени) було знайдено рішення, як де-факто підвищити статус нових встановлюваних нагород. 1995 року були засновані ще дві відзнаки Президента України — «Орден Богдана Хмельницького» і «Орден Ярослава Мудрого», які вже у назві мали дефініцію «орден».

Перед заснуванням «Ордена князя Ярослава Мудрого» на ім'я Президента України надходили чисельні звернення представників органів державної влади різних гілок, громадськості щодо заснування вищої нагороди України. При цьому майже ніхто не заглиблювався в тонкощі нагородного законодавства, яке дозволяло заснувати не вищу державну нагороду, а лише відзнаку Президента України. В кінцевому рахунку президентською нагородною Комісією було прийнято рішення рекомендувати до заснування відзнаку Президента України, що могла б після прийняття Закону України про державні нагороди відразу бути трансформована у вищу державну нагороду.

В тексті Указу Президента було сказано таке: «Враховуючи численні звернення органів центральної державної виконавчої та судової влади, Національної академії наук України, Академії

правових наук України, громадських організацій та відповідно до пункту 9-2 статті 114-5 Конституції України (888-09), постановляю:

1. Заснувати для нагородження громадян за видатні особисті заслуги перед українською державою в галузі державного будівництва, зміцненні міжнародного авторитету України, розвитку економіки, науки, освіти, культури, мистецтва, охорони здоров'я, за благодійну, гуманістичну та громадську діяльність відзнаку Президента України «Орден князя Ярослава Мудрого» (далі — орден князя Ярослава Мудрого) I, II, III, IV і V ступеня»¹⁷.

Особливу увагу слід звернути на Статут заснованої нагороди, який на той час став вершиною вітчизняної нагородної творчості. Він не тільки враховував абсолютно всі деталі, що обумовлювалися законами фалеристики, а й став значним кроком, який наблизив створювану вітчизняну нагородну систему до європейських нагородних традицій та стандартів.

Надзвичайно детально, з повною відповідністю до зразків європейських вищих державних нагород у Статуті визначався порядок нагородження кожним ступенем нагороди та їх призначення. Процитуємо відповідну частину Статуту: «Нагородження орденом князя Ярослава Мудрого провадиться послідовно, починаючи з V ступеня. Нагородження орденом князя Ярослава Мудрого наступного ступеня можливе не раніш як через 3 роки після нагородження орденом попереднього ступеня... Іноземні громадяни і особи без громадянства нагороджуються:

— орденом князя Ярослава Мудрого I ступеня — глави суверенних держав;

— орденом князя Ярослава Мудрого II ступеня — глави урядів і парламентів суверенних держав, видатні державні і громадські діячі;

— орденом князя Ярослава Мудрого III ступеня — міністри закордонних справ, керівники інших зовнішньоекономічних відомств, посли іноземних держав в Україні;

— орденом князя Ярослава Мудрого IV і V ступеня — відомі вчені, митці, письменники, релігійні діячі, бізнесмени, правознавці, спортсмени та інші особи»¹⁸.

Засновану вищу нагороду України відразу почали активно використовувати у дипломатичній діяльності для досягнення цілей зовнішньої політики України. Нагородження нею низки

впливових лідерів іноземних держав одразу засвідчило авторитетність вищої нагороди Україниської держави.

Тільки за час коли «Орден князя Ярослава Мудрого» ще не був державною нагородою, а формально відзнакою Президента України, першим ступенем якого було нагороджено таких іноземних державних лідерів: Фернанду Енріке Кардозу — Президент Федеральної Республіки Бразилія (25 жовтня 1995 р.), Ким Ён Сам — Президент Республіки Корея (6 грудня 1996 р.), Карлос Сауль Менем — Президент Аргентинської Республіки (27 жовтня 1995 р.), Едуардо Руїс Тагле Фрей — Президент Республіки Чилі (30 жовтня 1995 р.), Цзян Цземінь — Голова Китайської Народної Республіки (2 грудня 1995 р.), Марті Ахтісаарі — Президент Фінляндської Республіки (10 січня 1996 р.), Сухарто — Президент Індонезії (1 квітня 1996 р.), Алієв Гейдар Алірза огли — Президент Азербайджанської Республіки (20 березня 1997 р.), Оскар Луїджи Скальфаро — Президент Італійської Республіки (20 квітня 1997 р.), Ернесто Седільо Понсе де Леон — Президент Мексиканських Сполучених Штатів (25 червня 1997 р.), Олександр Квасневський — Президент Республіки Польща (10 вересня 1997 р.), Назарбаєв Нурсултан Абішевич — Президент Республіки Казахстан (13 жовтня 1997 р.), Карімов Іслам Абдуганійович — Президент Республіки Узбекистан (17 лютого 1998 р.), Жорже Фернандо Бранко де Сампайо — Президент Республіки Португалія (10 квітня 1998 р.), Нельсон Роліглагла Мандела — Президент Південно-Африканської Республіки (3 липня 1998 р.), Жак Ширак — Президент Французької Республіки (2 вересня 1998 р.), Томас Клестіль — Федеральний президент Республіки Австрія (13 жовтня 1998 р.), Валдас Адамкус — Президент Литовської Республіки (5 листопада 1998 р.), Алма Адамкене — дружина Президента Литовської Республіки (5 листопада 1998 р.), Карл XVI Густав — Його Величність Король Швеції (19 березня 1999 р.), Сільвія — Її Величність Королева Швеції (22 березня 1999 р.), Фідель Кастро Рус — Голова Державної ради Республіки Куба (10 квітня 1999 р.), Ясер Арафат — Голова Палестинської Національної Автономії (2 вересня 1999 р.), Едуард Амвросійович Шеварднадзе — Президент Грузії (1 жовтня 1999 р.), Борис Миколайович Єльцин — Президент Російської Федерації (22 січня 2000 р.), Сапармурат Атаєвич Ніязов — Президент Республіки Туркменістан (18 лютого 2000 р.).

Слід констатувати, що все необхідне для затвердження ордену князя Ярослава Мудрого, як надзвичайно престижної вищої державної нагороди було її розробниками виконано у повному обсязі та відповідно до європейської нагородної традиції.

Після прийняття у 2000 році Закону України «Про державні нагороди» ця вища державна нагорода набула вже повноцінного статусу ордену, який став невід'ємним елементом дипломатичного інструментарію. Практично під час кожного закордонного державного візиту Президента України чи візиту іноземних державних лідерів в Україну проходить взаємне нагородження вищими державними нагородами.

Також важливо, що після прийняття Закону України «Про державні нагороди» у статуті деяких державних нагород була закладена можливість нагородження ними іноземних держав, що відкрило можливість їх активного використання у дипломатичній діяльності.

Загалом можна зробити висновок, що державні нагороди України стали важливою складовою дипломатичної діяльності — вони сприяють вирішенню важливих завдань зовнішньої політики та зміцненню міжнародного авторитету держави.

¹ Розанов О.Н. Наградные системы в политике и идеологии стран Северо-Восточной Азии [дисс. доктора ист. наук]. — М., 2010. — С. 19.

² Демин А.Л. Наградная система государства как компонент политической культуры [дисс. канд. филос. наук]. — М., 2003. — С. 12.

³ Бурков В. Фалера и фалеристика // Вест. Ленингр. ун-та. — 1981. — № 2. — С. 27–30.

⁴ Там же. — С. 29.

⁵ Нагороди України. Історія, факти, документи. У 3 т. / керівник авт. кол. Д.В. Табачник. — К., 1996. — Т. 1. — С. 9.

⁶ ЦДІАЛ України. — Ф. 316. — Оп. 316. — Спр. 1. — Арк. 11–12.

⁷ Галич Юрій. Красный хорювод. — Владивосток: Типография Иосифа Коротя, 1921. — С. 204

⁸ Вісник державних законів для всіх земель Української Народної Республіки. — 1919. — Вип. 5. — Ч. 75.

⁹ Там само.

¹⁰ ЦДАВО України. — Ф. 3172. — Оп. 1. — Спр. 30. — Арк. 69.

¹¹ Там само.

¹² Там само. — Ф. 1429. — Оп. 2. — Спр. 56. — Арк. 2.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само. — Арк. 3.

¹⁵ Там само. — Ф. 1. — Оп. 18. — Спр. 258. — Арк. 170.

¹⁶ Конституція України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/418/92>.

¹⁷ ЦДАВО України. — Ф. 5233. — Оп. 2. — Спр. 205. — Арк. 1.

¹⁸ Там само. — Арк. 3.

Victor VORONIN,

2 grade Envoy Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine,

Ph.D. in History,

First Deputy Chairman of the State Archival Service of Ukraine

UKRAINE STATE AWARDS: DIPLOMATIC DIMENSION

Diversified award system is one of the essential attributes of statehood as is clearly evidenced by the history of human civilization. The famous Russian scholar in the award system history of Southeast Asia O.M. Rozanov fairly noted: «Efficiently functioning system of awards is an integral component of the modern successfully developed state»¹.

The award system in a very primitive form began to exist as early as the world's ancient civilizations. Awards in various forms covered the entire spectrum of human activity — military and civil merits, even the first athletic achievements.

The famous philosopher O.L. Diomin who studied the impact of award systems on the political culture of the society mentioned on this occasion: «State attributes by which the state is assessed and impressed include the parliament, the armed forces, the emblem, the flag, the anthem and also the award system»².

The value of honors to the society is reflected even in ancient legends. For example, according to the ancient Greeks' legend, it was believed that Hercules received a wild olive wreath for the win in the Olympic Games.

Ancient Rome created sufficiently detailed award system accordingly explained primarily by its statehood with all its attributes (including state rewards), which later became an integral part of human civilization.

Formerly the awards in all ancient states were mostly in the form of diverse material values, with few exceptions, in particular, the above-mentioned Olympic medals. For the first time in the human development history the awards in Rome had the form that reached our time. At that time the main form of incentives was

not material but primarily moral bonus manifested as the major principle for all award systems in various historical periods and world regions.

As early as the days of the Republic in ancient Rome, alongside with the usual forms of incentives for the troops (monetary payments, trophies, valuable gifts and honorary weapon) a specific type of rewarding for military services was introduced – the so-called *dona militaria*. In the history of civilization it became the first state award in its modern sense, when the priority is given exactly to moral incentives.

At that it is important to emphasize that a self-sufficient award system originates from ancient Rome. *Dona militaria* was divided into the following types: *coronae* (honorary garlands), *vexilla* (decoration pennants), *hasta pura* (award spears), *torques* and *armillae* (honorary necklaces), *phalerae* (honorary medals)³.

Based on the archeological research fact that *phalerae* (actual analog of medals in the modern award system) were of various degrees – gold, silver and bronze with various images on them, the award system in ancient Rome bears record to clear reasoning and sophistication of its hierarchical structure.

It may be acknowledged that breakdown into award types and classes (now simplified) originate from the ancient Rome times (except for some specific types of awards, including decorations in the Soviet award tradition). They may be divided into orders, medals and honorary weapon (both cold steel arms and firearms). Such awards as *vexilla* should be mentioned separately. For the first time in ancient Rome a collective rather than an individual award was introduced, this being a significant and fundamental step to the award system development⁴.

There were other fundamentally important innovations to form the modern award tradition, primarily the European one. It is important to note that centurions and simple legionnaires were awarded Roman decorations. In addition, for the first time in history the award recipients began to wear insignias/merit badges.

The Roman system became the base for further development of the European award system, which was particularly actively developed at the Renaissance times. However, in medieval times when the achievements of antiquity were hardly taken into account in most areas of life, the award proto-systems existed even in Kievan Rus.

It is necessary to emphasize that in all ages – from ancient Rome to the present times the award systems in different countries were an extremely important part of the statehood, a tool of its creation and state management in the broad sense of this definition. As was correctly stated in one of the first studies on the history of the national award system entitled «Awards of Ukraine. History, facts and documents» published back in 1996, «...in the modern Ukrainian society the view is embedded on the awards as an important and final attribute of the state, one of the most important features of its independence and sovereignty. Almost all the world countries have now their own developed award systems and their non-availability is perceived as an exception to the general rule. The international community considers the award as a kind of «business cards» in history and contemporaneity of each separate state. Therefore it is no exaggeration to define the awards as good signs of a civilized country, its desire to build and develop the own statehood. However, orders, medals and badges are an important dimension of the historical and state-building way covered by the country. They are the unique memory milestones to read the individual's biography as well as the whole country's one. Behind the decoration exterior and brief language of its symbolism one can see the joy of victory, the pain of defeat, and the hope for better fate»⁵.

Indeed, there is no developed country that would not have its own sophisticated award system, although sometimes they differ in manner. For example, Switzerland has no state awards; it is officially considered that this «violates the equality of citizens». However, it would be a mistake to believe that this country, one of the most developed in the world, has no own award system. Its role is successfully implemented in the deployed system of departmental awards, which replace the state honors acceptable for the rest of the world.

Even the emerging countries created the award system extremely fast, because it was considered quite rightfully an integral component of the statehood. Significantly, it refers not only to the states recognized by the international community but also to self-proclaimed ones especially actively striving to get legitimacy in the international community.

It should be noted that almost from the beginning of introducing the honors into human civilization the awards are widely used not only to achieve internal political goals, but also to face the

international challenges. To this end, foreigners, first and foremost foreign state leaders were awarded in various forms. Over time, these awards became an integral and important part of diplomatic protocol and foreign policy at large.

This applies to the award system of Ukraine, which should be considered as a dialectical unified one created on synthesis of the national award systems from various historical periods.

The modern award system in Ukraine is an extremely interesting research synthesis of award traditions from various historical periods. It is not only a valuable material for purely faleristic research. Deep and versatile study of all aspects of the award system makes possible to understand in a certain manner the ways of the state and society development, their interaction and mutual influence, more systematically understand the complex processes occurred during its historical progress. This is true for the history of Ukraine's foreign policy and diplomacy, which cannot be fully understood without taking the «award aspect» into account.

After Ukraine's independence during Hetman P.P. Skoropadskiy's Ukrainian State the award system commenced its development. We note that over time it became holistic and it was possible to identify the components of the award traditions from different epochs – Russian Empire, P.P. Skoropadskiy's Hetmanate, the UPR Directorate, the Soviet period and common European traditions in award creation. However, this does not make it eclectic. Different historical layers of award tradition united organically and created a new award system enriched with experience from different epochs, the system that meets the requirements of the time (that of course does not exclude the need for its further development) including the ability to perform foreign policy and diplomatic tasks.

Thus, rephrasing the thought of the reputed faleristic researcher I.V. Mozheiko, it has to be said that the history of Ukraine's award system is as dramatic as the history of Ukraine itself.

It is significant that from the very beginning of the award system creation in Ukraine it made available to use it in the international activities of the state.

As was above stated, the beginning of the award system creation in independent Ukraine falls on the period of the Ukrainian Hetman State in 1918.

The draft award system of the Ukrainian state was accurately described just in the 30-ies in the manuscript of the former hetman

army's centurion B. Monkevych entitled «Arrangement of Ukrainian state regular army in 1918». At present this manuscript is kept in the Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv city.

B. Monkevych describes the final version of the Hetman Ukrainian state award system prepared by the main headquarters commission chaired by colonel G.I. Goncharenko (who was imposed the task to develop awards for the Armed Forces). The system contained two types of state awards – the crosses and the orders themselves:

- «Iron Cross for liberation struggle;
- Prince Yaroslav the Wise Order – for merits in social field;
- St. Olga Order – for women merits in the public field;
- St. Prince Volodymyr the Great Cross, for state civil service;
- St. Archistratigus Michael Order for military valor (similar to Russian St. George the Victory-bearer);
- Cross and Dawn of Glory and Revival of Ukraine»⁶.

According to this draft the competence of the award commission was much wider than the assigned task to develop awards for the armed forces. It is enough to analyze for what merits Prince Yaroslav the Wise Order, St. Olga Order, St. Prince Volodymyr the Great Order and the Cross and the Dawn of Glory and Revival of Ukraine were proposed to be awarded. Three out of six state awards proposed by the commission were purely civil. One decoration could be awarded to both military and civilian persons. It may be acknowledged that it was a question of creating the state award system in the Ukrainian Hetman State in general rather than just individual orders for the troops.

In his memoirs G.I. Goncharenko described the exteriority of the state decorations proposed by the hetman award commission (no other evidence as to their external appearance is identified in archival sources): «...Archistratigus Michael Cross similar in its designation to St. George the Victory-bearer Order almost did not differ from the latter by the form, the color or the ribbon. The same applies to St. Vladimir Order»⁷.

After analysis of the award system proposed by the hetman commission it becomes clear that it (and the armed forces of the Ukrainian State) was created, according to B. Monkevych, «upon the principles generally accepted in the European states». At the same time the created draft award system did not differ fundamentally from the previous one in the Russian Empire (note the direct reference to the Russian Order of St. George the Victory-

bearer), which in its turn was also built on the principles of the European award tradition.

The latter results from the fact that the old imperial award system was familiar to draftsmen, while there was a need to create the Ukrainian State award system as soon as possible. In addition, effective implementation of the Ukrainian State foreign policy required availability of state awards to resolve protocol issues in foreign policy, first and foremost, to award foreign leaders, members of foreign state delegations, representatives of foreign diplomatic corps in Kyiv and other influential foreign citizens. Military decorations were of utmost importance to honor foreign military men because Hetman P.P. Skoropadskyi relied on direct military support by expeditionary forces of the Entente states.

Hence, it follows that the hetman award commission did not manage to prepare the relevant rules of each award and obviously each of the proposed state award had a direct analogue in the Russian Empire award system.

For instance, Prince Yaroslav the Wise Order was conceived as an analogue of the Russian St. Stanislaus and St. Anne Order. St. Olga Order is similar to St. Princess Olga honor established in 1911 (the only award took place in 1916). St. Vladimir Order completely preserved its old name and functions. Iron Cross was not called an Order but was an absolute analogue of the old St. George Medal designated for mass award of soldiers and non-commissioned officers in the armed forces. As to St. Archistratigus Michael Order, it was above stated that this Order was an analogue of the Russian St. George Victory-bearer Order.

Cross and Dawn of Glory and Revival of Ukraine were created as an analogue of the highest honor in the Russian Empire — St. Andrew the First Called Order.

According to their Rules, each of the above-listed awards in the former Russian Empire could be used to reward foreign nationals. Thus, their hetman analogues were quite suitable for use in diplomatic purposes. At that, establishing the «Cross and Dawn of Glory and Revival of Ukraine» Order worth special attention. Similar to St. Andrew the First Called Order it was designated to award the leaders and senior executives of foreign countries to promote greater implementation efficiency of the Ukrainian State foreign policy.

Lower status awards of the hetman draft could be effectively used to honor foreign diplomats, media, servicemen etc. This was also important for effective implementation of foreign policy.

Because in December 1918 the UPR Directorate came to power, the hetman award draft was never realized.

Naturally, the shortest and the most rational way would be to simply implement without changes or with minor corrections the award system developed at the Hetmanate. However, the UPR Directorate did not wish to do it for purely ideological reasons.

The fact that just on January 10, 1919 the UPR Council of Ministers decided on establishing the first awards of the newly formed republic – decorations of the Republic and Glory of Ukraine – witnessed that the Directorate leaders paid great attention to creation of the national award system.

Almost immediately after the resolution of the Council of People's Ministers on January 24, 1919 the Directorate adopted a special law regulating major issues on the award system creation. It was the first law in the history of the award system of Ukraine. The first paragraph governed the issue of wearing the awards. The second paragraph established a special badge for participation in anti-hetman uprising. This was to rally the most loyal supporters round the Directorate.

The third paragraph founded the first UPR state award of two classes, which could reward both civilian persons and servicemen. As had been said: «Establish a special award of the Republic of two classes for those citizens of Ukraine particularly distinguished themselves by their work in the revival of Ukraine during the last fight against the hetman and his government and during all the time of the Ukrainian People's Republic revival»⁸.

The fourth paragraph founded a purely military award for distinguished conduct under fire: «Establish the badge of honor Glory of Ukraine of two classes for those sergeants and Cossacks who showed their knighthood in battle»⁹.

Thus, we can say that at the initial stage of the award system creation in the UPR Directorate the state awards were aimed at rewarding Ukrainian citizens only, while rewarding foreigners was not stipulated. That is, the rewards meted out by the new government could not be used to meet the foreign policy goals, first and foremost rewarding top leaders of foreign states, which was especially important in the UPR crisis period.

Further reward activity of the UPR Directorate was aimed at creating military decorations impossible to be used in diplomatic activities.

On October 19, 1920 a decree signed by S.V. Petlyura, Chief Ataman, and Lieutenant General O.S. Galkin, acting Secretary of War of the General Staff, was issued on establishing «Liberation» Army Order and «Iron Cross» Badge: «Three years of continuous struggle of the best sons of our people against the enemies of independence of our country deserves the highest praise and urgently requires to specially distinguish those who by their courage in battles or energy and tireless work benefited the state. To this end, two orders are established in the Ukrainian Republican Army: 1. Liberation Order and 2. Iron Cross Badge, their Rules are enclosed»¹⁰.

It should be noted that for the first time in the UPR Directorate reward practice the issue of conferring foreign nationals with state decorations was resolved. It was a significant step forward in the development of the national award system. Follow the provisions of the signed decree: «Taking into account the possibility of awarding the above orders not only military men but also civilian persons and subjects of the other states the Secretary of War should simultaneously take care to approve the Rules at the Council of People's Ministers»¹¹.

However, due to emigration commencement, the UPR Directorate did not award any of the foreign nationals with «Liberation» Order, to say nothing of foreign state leaders.

Together with the drafts of «Liberation» Order of two classes and «Iron Cross» Badge the draft of another state honor was submitted for consideration to the Chief Ataman S.V. Petlyura and the Council of People's Ministers. It was the «Order of Republic» of Ukrainian People's Republic (Order of Republic), which was supposed to become the UPR highest state honor.

Analyzing the draft Rule of this unrealized state award, a conclusion may be immediately drawn that it is not in any way the improved Rule of the Republic's military insignia offered earlier. If the latter was aimed exclusively to award for outstanding war services and its main objective was to boost the army morale, then the new award draft was aimed at rewarding the highest state elite and contained substantial corporate elements.

The following Rule paragraph had to underline the highest status of Order of Republic in the state award system: «Order of

Republic is never removed and must be worn above all the orders of appropriate classes»¹².

Another paragraph of the Rule of Order is also important: «All UPR citizens, military men or civilians, officials or not, without distinction in nationality and sex, as well as foreigners when they performed certain useful deeds to liberate, protect and develop Ukraine may be awarded Order of Republic»¹³. Thus, Order of Republic could be efficiently used in diplomatic activity to honor influential foreigners, including the highest state leaders of foreign countries.

On the one hand we see demonstration of democracy in the reward creative work traditional for the UPR Directorate and observed in all the award drafts when all citizens of the state could receive the award regardless their social status. However, the fact that it was envisaged to award foreign nationals (not necessarily for distinguished services) testified once more that it was the highest state award established in view of the further prospect for the UPR peaceful development.

Attention should be also paid to the following paragraph of the draft Rule: «Who by their diplomatic, cultural and educational, literary and scientific work, as well as by various inventions yielded significant benefits to the statehood and formation of the Ukrainian Republic...»¹⁴.

That is, for the first time in the Ukraine's award creativity the merits in the diplomatic area were highlighted to promote development of the Ukraine diplomatic service through rewarding its most professional staff.

The Soviet Ukraine award system functioning within the framework of the all-union one did not stipulate for its use in the international activities, regardless of the UkrSSR membership in the UN and availability of the republican Ministry of Foreign Affairs.

Applying the UkrSSR award system to the diplomatic activity was not stipulated even in the award proposals made by the First Secretary of the CPU Central Committee P.Yu. Shelest in 1967. The UkrSSR party leader proposed to establish the Order of the Ukrainian SSR State Flag — the highest degree award to honor both individuals and collective groups of particularly distinguished workers and the Order of Labor Glory and the Medal «For Labor Merits» to honor the foremost workers, cultural and scientific professionals for high performance in labor¹⁵. However, the

proposed new state awards of the UkrSSR were intended for the internal use only.

Since Ukraine gained independence, creation of its award system was commenced to fulfill both internal and foreign policy functions.

On August 18, 1992 President of Ukraine L.M. Kravchuk signed the Decree «On Establishing Badge of Honor of the President of Ukraine». Its first paragraph read: «Establish the Badge of Honor of the President of Ukraine. The Badge of Honor of the President of Ukraine will be awarded to citizens for personal merits in building up the sovereign democratic state, developing the economy, science and culture of Ukraine, for active peacemaking, charitable, merciful and public activities»¹⁶.

The Regulation also provided for the possibility to award foreign nationals for services to Ukraine. This made possible to use the first award of independent Ukraine in diplomatic activities. However, the award did not acquire a broad nature because of the uncertainty in the award status lower than the Order in the European award tradition. Therefore rewarding foreign state leaders became impossible.

However, before adoption in 2000 of the Law of Ukraine «On State Awards» (which opened the door to establishing perfect awards including the Orders) the solution was found to raise de facto the status of newly established awards. In 1995 two awards of the President of Ukraine were established: «Bohdan Khmelnytsky Order» and «Yaroslav the Wise Order», which had already a definition «Order» in their titles.

Before establishing «Prince Yaroslav the Wise Order» the President of Ukraine received numerous requests from the representatives of the state branches of government and the public to establish the highest award of Ukraine. Almost no one was engrossed in the intricacies of the award legislation that enabled to establish not the highest state award but rather the honorary badge of the President of Ukraine. Ultimately the Presidential Award Commission decided to recommend establishing the honor of the President of Ukraine, which after the adoption of the Law of Ukraine on State awards could be immediately transformed into the highest state award.

The text of the Presidential Decree read as follows: «Taking into account numerous requests from the central government executive

bodies and the judicial branch, the National Academy of Sciences of Ukraine, the Academy of Legal Sciences of Ukraine and NGOs and in line with paragraph 9.2 of Article 114.5 of the Constitution of Ukraine (888-09), I decree:

1. Establish the honor of the President of Ukraine — «Prince Yaroslav the Wise Order» (hereinafter referred to as Prince Yaroslav the Wise Order) of the First, Second, Third, Fourth and Fifth Class to award the citizens for outstanding personal merits to the Ukrainian state in the field of state-building, strengthening the international authority of Ukraine, development of economy, science, education, culture and arts, public health, charitable, humanitarian and public activities»¹⁷.

Particular attention should be paid to the Rule of the established award, which at that time was the pinnacle of the national award creativity. It took into account absolutely all the details stipulated by the faleristic laws and became a significant step in bringing the national award system towards the European award traditions and standards.

The Rule established in details the award procedure by each class of the Order and its designation in full conformity with the samples of the European highest state awards. We'll quote the relevant part of the Rule: «Prince Yaroslav the Wise Order is awarded successively starting with the Fifth Class. Awarding the next class of Prince Yaroslav the Wise Order is possible not earlier than 3 years after the previous class order is awarded ... Foreign citizens and stateless persons are awarded:

— First Class Prince Yaroslav the Wise Order — heads of sovereign states;

— Second Class Prince Yaroslav the Wise Order — heads of governments and parliaments of sovereign states, prominent state and public figures;

— Third Class Prince Yaroslav the Wise Order — foreign ministers, heads of other foreign agencies, ambassadors of foreign states to Ukraine;

— Forth and Fifth Class Prince Yaroslav the Wise Order — known scientists, artists, writers, clergymen, businessmen, human right activists, athletes and other persons»¹⁸.

The established highest award of Ukraine was immediately actively used in diplomatic activities to achieve the objectives of Ukraine's foreign policy. Awarding a number of influential foreign

leaders witnessed at once the authority of the highest award in the Ukrainian state.

Within the time when the honor «Prince Yaroslav the Wise Order» had not yet been a state award rather than a formal honor by the President of Ukraine, its First Class was awarded to the following foreign state leaders: Fernando Henrique Cardoso, President of the Federal Republic of Brazil (October 25, 1995); Kim Yong Sum, President of the Republic of Korea (December 6, 1996); Carlos Saul Menem, President of the Republic of Argentina (October 27, 1995); Eduardo Frei Ruiz-Tagle, President of the Republic of Chile (October 30, 1995); Jiang Zemin, President of the People's Republic of China (December 2, 1995); Martti Ahtisaari, President of the Republic of Finland (January 10, 1996); President of Indonesia Suharto (April 1, 1996); Aliyev Heydar oglu Alirza, President of the Republic of Azerbaijan (March 20, 1997); Oscar Luigi Scalfaro, President of the Italian Republic (April 20, 1997); Sedilo Ernesto Ponce de Leon, President of the United Mexican States (June 25, 1997); Alexander Kwasniewski, President of the Republic of Poland (September 10, 1997); Nazarbayev Nursultan Abishevych, President of the Republic of Kazakhstan (October 13, 1997); Karimov Islam Abduhaniovych, President of the Republic of Uzbekistan (February 17, 1998); Jorge Fernando Branco de Sampaio, President of the Republic of Portugal (April 10, 1998); Nelson Rolihlahla Mandela, President of the Republic of South Africa (July 3, 1998); Jacques Chirac, President of the French Republic (September 2, 1998); Thomas Klestil, Federal President of the Republic of Austria (October 13, 1998); Valdas Adamkus, President of the Republic of Lithuania (November 5, 1998); Alma Adamkene, the wife of the President of the Republic of Lithuania (November 5, 1998); Carl XVI Gustaf, His Majesty the King of Sweden (March 19, 1999); Sylvia, Her Majesty the Queen of Sweden (March 22, 1999); Fidel Castro Ruz, Chairman of the State Council of the Republic of Cuba (April 10, 1999); Yasser Arafat, President of the Palestinian National Autonomy (September 2, 1999); Eduard Amvrosiovych Shevardnadze, President of Georgia (October 1, 1999); Boris Nikolayevich Yeltsin, President of the Russian Federation (January 22, 2000); Saparmurat Atayevych Niyazov, President of the Republic of Turkmenistan (February 18, 2000).

It should be noted that the developers of Prince Yaroslav the Wise Order made all reasonable efforts in line with the European award tradition to approve this Order as the highest and very prestigious state award.

Following the adoption in 2000 of the Law of Ukraine «On State Awards» this highest state decoration has acquired the status of the full order, which has become an integral part of the diplomatic toolkit. Actually, during each foreign state visit of the President of Ukraine or the visits of foreign state leaders to Ukraine mutual reward with the highest state decorations takes place.

It is also important that after the adoption of the Law of Ukraine «On State Awards» the Rules of some state awards contain the availability to award foreign countries. This made possible to frequently use the state awards in diplomatic activities.

In general it may be concluded that the state awards of Ukraine have become an important component of diplomatic activity. They contribute to solving important issues of foreign policy and strengthening the international authority of the state.